

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

(Cilt/Volume: 6, Sayı/Issue: 4, Aralık/December 2022)

Ahmet KARTAL

Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi
Üniversitesi
ahmetkartal38@gmail.com

Saniye ERASLAN KALELİ

Araş. Gör., Eskişehir Osmangazi
Üniversitesi
saniyeeraslan.se@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-8563-1589>
<https://orcid.org/0000-0002-0687-0707>

Alî Şîr Nevâyî'nin Farsça Kasideleri-II

Persian Qasidas of Alî Şîr Nevâyî-II

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 14.11.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 06.12.2022

Yayın Tarihi/Published: 30.12.2022

Atıf/Citation

Kartal, A. ve Eraslan Kaleli, S. (2022). Alî Şîr Nevâyî'nin Farsça Kasideleri-II. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 6 (4), 1102-1114. <https://doi.org/10.34083/akaded.1204445>

Kartal, A. & Eraslan Kaleli, S. (2022). Persian Qasidas of Alî Şîr Nevâyî-II. *Journal of Academic Language and Literature*, 6 (4), 1102-1114. <https://doi.org/10.34083/akaded.1204445>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

*Bu çalışma, [Creative Commons Atıf 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır.

Öz

Türk edebiyatının en velut isimlerinden olan Ali Şîr Nevâyî, Farsçanın edebî dil olduğu ve Türkçe eser vermenin küçümsendiği bir dönemde, eserlerini şuurulu olarak Türkçe kaleme almıştır. Aynı zamanda Nevâyî, bir divân tertip edecek kadar Farsçaya da hâkimdir. Onun Farsça Dîvân'ı; gazel, müseddes, terkib-bend, rübâ'î, kıt'a, tarih, lugaz, muammâ, müfredler, Molla Câmî için yazılan mersiye ile "Sitte-i Zarûriyye" isimli kasidelerden oluşmaktadır. Ayrıca Nevâyî'nin Türkiye'de bulunan Farsça dîvânlarının yazma nüshalarında yer almayan ve "Fusûl-i Erba'a" başlığını taşıyan dört kasidesi daha mevcuttur. Fusûl-i Erba'a; dört mevsimden bahseden "Seretân", "Hazân", "Bahâr" ve "Dey" başlıklı dört kasideden oluşmaktadır. Nevâyî'nin kasidelerinin Türkçe tercümelerini ihtiva edecek olan bu çalışmanın ilk tefrikasında; Nevâyî'nin Türkçe ve Farsça eserler verme kabiliyetinden söz edilmiş, "Sitte-i Zarûriyye" ve "Fusûl-i Erba'a"da yer alan kasideler kısaca tanıtılmış ve sonunda da "Seretân" başlıklı kasidenin Türkçe tercümesine yer verilmiştir. Bu tefrika ise "Fusûl-i Erba'a"nın ikinci kasidesi olan "Hazân"ın Türkçe tercümesini ihtiva etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Nevâyî, Farsça Dîvân, kaside, Fusûl-i Erba'a, Hazân.

Abstract

Ali Şîr Nevâyî, one of the most productive names in Turkish literature, consciously wrote his works in Turkish at a time when Persian was the literary language and writing in Turkish was despised. At the same time, Nevâyî is also fluent in Persian enough to compose a divan. His Persian Divan; it consists of gazel, müseddes, terkib-bend, rübâ'î, kıt'a, tarih, lugaz, muamma, mufreds, an elegy written for Molla Câmî and eulogies named "Sitte-i Zarûriyye". In addition, Nevâyî has four more odes titled "Fusûl-i Erba'a" which are not included in the manuscripts of Persian divans in Turkey. Fusûl-i Erba'a; it consists of four odes titled "Seretân", "Hazân", "Bahâr" and "Dey", which talk about the four seasons. In the first episode of this study, which will contain the Turkish translations of Nevâyî's eulogies; Nevâyî's ability to produce works in Turkish and Persian is mentioned, the eulogies in "Sitte-i Zarûriyye" and "Fusûl-i Erba'a" are briefly introduced, and the Turkish translation of the eulogy titled "Seretân" is given at the end. In this serial, the Turkish translation of "Hazân", which is these condeulogy of "Fusûl-i Erba'a", is included.

Keywords: Nevâyî, Persian Diwan, qasides, Fusûl-i Erba'a, Hazân.

Giriş

Nevâî'nin Farsça Divân'ında, "Sitte-i Zarûriyye" olarak isimlendirilen kasidelerinin dışında "Fusûl-i Erba'a" başlığını taşıyan ve mevsimlerden söz eden dört kasidesi daha mevcuttur. Türkiye'deki Farsça dîvân nüshaları içerisinde yer almayan bu "Fusûl-i Erba'a" kasideleri; "Seretân" (Nevâî, 1395, s. 45-57; Rafiddinov vd., 2003, s. 289-293), "Hazân" (Nevâî, 1395, s. 48-49; Rafiddinov vd., 2003, s. 298-300), "Bahâr" (Nevâî, 1395, s. 50-52; Rafiddinov vd., 2003, s. 302-306) ve "Dey" (Nevâî, 1395, s. 52-55; Rafiddinov vd., 2003, s. 311-315) başlıklı olup Sultan Hüseyin-i Baykara övgüsünde kaleme alınmıştır.

Tefrika olarak düşünülen bu çalışmanın ilkinde "Seretân Kasidesi"nin tercümesine yer verilmiştir (bak. Kartal ve Eraslan 2022). Bu çalışmada ise "Hazân Kasidesi" ele alınmıştır.

Hazân Kasidesi

"Fusûl-i Erba'a"nın ikinci kasidesi olan "Hazân", güneşin Terâzi/Mîzân burcuna girdiği sonbahar mevsimiyle ilgilidir. Aruzun "mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün" kalıbıyla yazılan kaside, 33 beyitten oluşmaktadır. Alî Şîr Nevâî, kasidesinin 23. beytinde matla beytini yenilemiş ve yeni bir matla beyti söylemiştir. Dolayısıyla "tecdid-i matla"ın yapıldığı bu kaside, "zâtü'l-metâli/zü'l-metâli kaside"ye örnek teşkil etmektedir. Klasik bir kasidede yer alan bölümlerin bulunmadığı kasidede, baştan sona sonbahar mevsimine yer verilmiş ve şiirsel olarak sonbaharın çeşitli özellikleri ile tabiatta oluşturduğu etkileri dile getirilmiştir. Nevâî, Türkçe şiirlerinde göstermiş olduğu kudret, yetkinlik ve başarıyı Farsça kaleme aldığı bu kasidesinde de yansıtmıştır. Nitekim onun Farsçaya olan hâkimiyeti bu kasidede net olarak görülmektedir. Konunun hüviyetine uygun olarak başarılı ve edebî bir şekilde kullandığı teşbih, istiare ve mecazlar oldukça dikkat çekmektedir.

Nevâî bu kasidesinde, sonbahar mevsiminin gece ve gündüz üzerindeki etkisinden; bu mevsimde gerek bahçe içinde gerekse bahçe dışında olan ağaçların yapraklarını dökmesi ve bundan dolayı sararıp dökülen yapraklar vesilesiyle tabiata sarı rengin hâkim olmasından; bulanık akarsular ile sonbaharda sararan ağaç yaprakları arasındaki ilgiden; çınar, servi, akkavak, dut, tuba, nar, sumak, asma, safran ve armut gibi ağaç ve bitkilere ya da onların yapraklarına sonbaharın etkisinin yansımından çeşitli teşbih ve mecazlarla mübalağalı olarak söz etmiştir.

Özellikle sonbaharın, hoş ve güzel renkli yapraklarla bahçeye ayrı bir güzellik verdiği ve onu süslediği belirtilmiştir. Sakiden, hassaten mest olanların yüzüne çekici ve tatlı bir kızzılık veren, sonbaharla da uyumlu olan sarı şarap sunması istenmiştir. Bu mevsimde tertip edilen meclisin hüviyeti böylece ortaya konulmuştur. 29 ve 30. beyitlerde dolaylı olarak Sultan Hüseyin-i Baykara övgüsü hissedilmektedir.

فصول اربعه¹

Dört Mevsim

خزان

Hazan Kasidesi

Vezin: mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

دگر شد بهر سنجیدن برابر عدل دوران را
ز کافور و ز مشک روز و شب دو پله میزان را

1. Devranın adaletini eşit olarak ölçmek için, artık terazinin iki kefesinden gündüz olanında kâfur, gece olanında da misk tartılmaya başlandı.²

ولیکن مشک افزون تر شود گرچه هوا از برد
کند کافور کاری هر نفس کوه و بیابان را

2. Her ne kadar hava/rüzgâr, taşıyıcı olarak daha çok miski yaysa da her nefeste çöllere ve dağlara kâfur saçar.

شد از بیس دماغ دهر سودا غالبش آن نوع
که سازد در سواد شب نهران اعضای عریان را

3. Dünya(nın) dimağının kurumasından dolayı sevdâ, o derece baskın oldu ki/üstün geldi ki, sanki açık azalarını gece(nin) karanlığında gizledi.³

¹ Bu tercüme yapılırken Sançârekî tarafından yapılan Kâbil baskısı esas alınmıştır (1395: 48-49). Gerekliğinde Taşkent baskısının hem metin hem de tercüme kısmından da istifade edilmiştir (Rafiddinov vd. 2003: 298-302).

² Güneş, hazân/sonbahar mevsimine denk gelen 21 Eylül-21 Ekim günleri arasında Mizân/Terâzi burcunda kalmaktadır. 21-22 Eylül günleri, aynı zamanda gündüz ve gecelerin eşit uzunlukta olduğu zaman dilimidir. Beyitte, Terâzi'nin iki kefesinden birinde gündüz ile ilişkilendirilen "kâfur"un, diğer kefesinde de gece ile ilişkilendirilen "misk"in eşit olarak tartılmaya başlandığı tasvir edilmiştir.

³ Ahlât-ı erbaa anlayışına göre; tabiat âlemindeki oluşma ve bozulmayı meydana getiren dört unsurun (su, ateş, toprak ve hava), insan bedeninde de dört sıvı (kan, balgam, kara safra ve sarı safra) hâlinde karşılığı bulunmaktadır. Bedeni dolaşan bu dört sıvıdan "kan", akıcı ve sıcak; beyinde saklanan "balgam", akıcı ve soğuk; dalak ve midede bulunan "kara safra (sevdâ)", kuru ve soğuk; karaciğerde saklanan "sarı safra" ise kuru ve sıcak bir hüviyete sahiptir. Eskilerin inancına göre; ilkbahar "kan"ı, yaz "safra"yı, sonbahar "sevdâ"yı, kış da "balgam"ı harekete geçirmektedir. Vücuda alınan besinler, bu dört maddeye dönüşmekte; hastalık, sağlık ve bunlar arasındaki denge veya dengesizlik durumu da bunlara bağlı oluşmaktadır. Mizaçların da bunların nispetine bağlı ortaya

نگر سودایی و مجنون شده هر سو شجر از چه
لباس از بر فکنده بر کشد از باد افغان را

4. Sevdalı/âşık ve mecnun olup her tarafa yayılan ağaçlara (bir) bak! Neden elbiselerini çıkarıp inleyerek esen rüzgârdan dolayı inleyip feryat ediyorlar?

به شوخان شجر بنگر که از بیماری مُفرط
عیان کردند هر سو زعفرانی رنگ بُستان را

5. Aşırı hastalıktan dolayı bahçenin her taraftan za'feran/sarı rengini ayan eden/gösteren ağaç dallarına bak!

به جوی آب چون گل خورد آن زردی بینیا خود
فلک در آب افکندست عکس برگ اغصان را

6. Saf ve temiz ırmağın çamura bulandığında nasıl sarardığını kendin/bizzat gör! Sanki felek, ağaç dallarının yapraklarının aksini suya mı yansıtmıştır?

اگر گل خوردنش خواهی که گردد بر دلت روشن
نشانه در لبش یایی گل در کام پنهان را

7. Bulanıklaştıktan sonra gönlünün aydınlığını istersen, istek ve arzuda gizlenmiş gilin/çamurun nişanını onun dudağında bulursun.

همه زردی نکو کز روز بازار نشاط دی
خران آراسته اجناس رنگارنگ دکان را

8. Bütün sarılıkların, Dey ayının⁴ sevinç ve neşe (dolu) pazar gününden dolayı olduğunu zannetme. Zira sonbahar, (bütün) dükkânlarını rengârenk/çok çeşitli metalarla süslemiştir.

خران نبود مگر شوخان گلشن را بهار آمد
که ظاهر کرده هر یک در لباس خویش الوان را

çıkacağı düşünülmektedir ki böylece “demevî”, “balgamî”, “safravî” ve “sevdâyî” terimleriyle ifade edilen psikolojik tiplerin yanı sıra, “mahrûr” (sıcak tabiatlı), “mebrûd” (soğuk tabiatlı), “yâbis” (kuru tabiatlı) ve “mertûb” (yaş tabiatlı) şeklinde dört niteliğe dayalı karakter tasniflerine de gidilmiştir (bak. Demirhan Erdemir, 1989, s. 24). Bu beyitte Nevâyî, dünyanın dimağını “kuru” olarak nitelemiş ve “sevdâyî” mizacın galip geldiğini dile getirmiştir. Bu noktada “sevdâ”nın “kara/siyah” anlamına gelmesi de düşünülmelidir ki bu da gecelerin uzaması dolayısıyla sevdânın galip gelişi olacaktır.

⁴ Şemsi yılın onuncu ayı, kış mevsimin ise ilk ayı (21 Aralık-21 Ocak).

9. Gül bahçesinin şuhları⁵ dolayısıyla sonbahar değil, bahar gelmiştir. Çünkü (ağaç ve gülfıdanlarından) her biri, kendi renkli/süslü elbisesini (yani çiçeklerini) ortaya çıkardı.

کف خود را حنا بسته چنار از محض رعنائی
کزین در اضطراب افکنده خوبان گلستان را

10. Çınar, kendi avuç içine hoşluk ve güzellik vermesi için kına yaktığından dolayı gül bahçesinin (cilveli ve işveli) güzellerini elem ve kedere düşürdü.

Görsel 1

شکسته سرو بهر دست او مانند مشاطه
نگار از برگ و ظاهر کرده نقش و هیئت آن را

11. Kırılmış/dertli serv, onun eli için, tıpkı meşşata/gelin süsleyicisi gibi yapraktan desen/resim ve onun görünümünden de nakış ortaya çıkardı.

چنار آتش از آن سازد عیان کز غایت شوخی
(که) از تزیی نگار بسته سازد خشک دستان را

12. Çınar, son derece şuh olduğundan dolayı (kendisinden) ateş gösterdi/çıkardı.⁶ (Avuç içlerine) sürülmüş yağ kınayı (cismindeki ateş sebebiyle) kuruttu.

⁵ Burada baharın gelmesiyle yetişen “yeşillikler” ve “açan çiçekler” kastedilmektedir.

⁶ Burada çınar ağaçlarının içten içe yanmasına işaret edilmektedir.

سپیدار از حریر لیمویی وز حلّه اصفر
بسی شرمندگی آورده خورشید درخشان را

13. Akkavak, sarı ipek ve sarı elbise giydiği için parlak güneşi kendi durumundan dolayı utandırdı.

Görsel 2

نه برگ توت کز مومست کرده نخل بندی ها
ز صنعت نخل بند دهر زیب باغ و بستان را

14. (Bu), dut yaprağı değil, bilakis ağaç süsleyicilerin yaptığı bal mumudur. Dünyayı süsleyen (Tanrı'nın) sanatından/sanatıyla bağ ve bahçeler süslenmiştir.

بدان هیئت که طوبی را تو گویی برگها رسته
ز شکل ثابت و سیار حُسن باغ رضوان را

15. Sen Tuba ağacını yaprakları yeşermiş şekliyle görünce, cennet bahçesinin güzelliğinin sabit ve seyyar biçimde olduğunu bilirsin/anlarsın.

چمن از برگ رمان شعله افروزد ولی سازد
در او اخگر مثال حقه های لعل رمان را

16. Çimenlik, nar yapraklarından alevler saçır. Ancak nar, sevgilinin la'l gibi kırmızı dudağına benzer ateş kuru oluşturur.

به هر یک حُقّه بینی صد هزاران لعل رمانی
اگر آری برون زان حقه گوه‌های پنهان را

17. Eğer o hokkadan/nardan gizli gevherleri dışarıya çıkarsan, her bir hokkadan yüz binlerce nar la'lini/tanelerini görürsün.

ز رشک از قطره‌های خون که ظاهر کرد از او گردون
همانا گر همان دم کرده خون آلوده بیکان را

18. Felek, nardan çıkan kan katrelerini kıskanıp hemen o anda temrenin ucunu kana buladı.

سماق آتش زده در پشتۀ خود تا که برهاند
ز سرما پشتۀ پروازان اطراف کهستان را

19. Sumak, dallarında yuva kuran dağ kuşlarını soğuktan korumak için kendi dallarında ateş yaktı.

Görsel 3

در اوراق رزان نقّاش صنع از خامۀ حکمت
به روی زر ورق از رنگ لعلی ریخت افشان را

20. Asma yapraklarından ezel nakkaşı hikmet kalemiyle altın yaprak üzerine la'l renginden şekiller yapıp süsledi.

Görsel 4

مگو لعلی مگر از بادۀ لعل است آن افشان
بی ترغیب می در این چنین فصلی حریفان را

21. O dökülüp saçılan yapraklar, her ne kadar la'li gibi kırmızı şarap (renginde) olsa da sen ona la'li, yani onun kırmızı olduğunu söyleme. Sohbet eden dostlar, böyle bir mevsimde şaraba rağbet etme peşindeler.

به باغ از بلبل دستان سرا گر چه اثر نبود
مغنی کو بدین مطلع مزین ساز دستان را

22. Her ne kadar bahçede destan anlatıcısı bülbül den hiçbir iz olmasa da o muganni, destanı bu matla ile tezyin etti/süsledi.

مطلع دوم

خران زاوراق به ز اکنون که زینت داد بستان را
خوش آید سرخ رویی از شراب زرد مستان را

23. Sonbahar, şimdi hoş ve güzel renkli yapraklarıyla bahçeye (ayrı bir) ziynet verdi. Sarı şaraptan mest olanların yüzüne, tatlı kızılılık yakıştı.

بده ساقی می اصفر به رنگ شعله آذر
که باشد روشنائی ها می رنگین دهقان را

24. Ey sâkî! Ateş şulesi rengindeki sarı şaraptan ver. Çünkü renkli şarap, seçkin kişiler için aydınlık kaynağıdır.

عجب مدفون که از جوی زرش⁷ دهقان چو بگشاید
ز خاک آرد برون گویی خواص آب حیوان را

25. Ne garip! Altın ırmağa defnedileni seçkin kimseler açınca, topraktan bengi su hassalarının ortaya çıktığını zannedersin.

چه زیبا بگر شوخی کاو چو بیرون آید از پرده
در او صد پرده از کافروشی ها اهل ایمان را

26. Perdeden ortaya çıkan o şuh bakirenin, iman ehli için kâfir tarzı davranışların örtüldüğü/gizlendiği yüzlerce örtüyü kaldırması ne hoştur!

چه خورشیدی که چون از مشرق ساغر شود طالع
برافروزد به شام عیش صد شمع شبستان را

27. İşret akşamını yüzlerce şebistan mumu gibi aydınlatıp da kadeh maşrıkından doğan güneş, nasıl bir güneştir!

وگر از روی آتشناکش افتد پرتوی در دل
چو نار موسی افروزد دل ارباب عرفان را

28. Eğer onun ateşli yüzünden gönle az bir alev düşse, irfan erbabının gönlü Mûsâ'nın ateşi gibi yanardı.

وگر از لطف بنماید طریق مجلس آرای
دهد آرایش فردوس اعلی بزم سلطان را

29. Eğer meclis yolunu süsleyici, lütuf gösterirse, sultanın meclisi de cennet-i âlâ gibi süslenir.

ولیکن نیک ناید جز به باغی کش خزان سازد
ز اوراق نجوم آساش روشن کاخ (و) ایوان را

30. Bir bahçeye güzellik, ancak sonbahar tarafından verilir. Onun eyvan ve köşklerinin parlaklığı, yıldızlar gibi olan (sonbahar) yapraklarındandır.

⁷Bu kelime, Kâbil baskısında “زرش” şeklinde geçmektedir.

به برگ زعفرانی آبکش خطهای شنگرفی
نشان خون اشک افتد رخ عشاق گریان را

31. Su taşıyan/biriktiren safranın yapraklarındaki kıvrıl çizgiler, sanki ağlayan âşıkların yanağına damlayan kanlı gözyaşından nişandır.

Görsel 5

کند برگ مرود از لعل فامی ناظران را هست
مگر می در کدو آورده بود آیین بستان را

32. Armut yaprağı, kırmızı rengiyle kendisine bakanları büyüledi. Meğer şarap, bostandaki meclis âdetine göre “kedû” içerisinde getirildi.

اگرچه نیست آن موسم که از گلها شود گلشن
چه صورت خانه مانى ظهور صنع بزدان را

33. Her ne kadar (sonbahar), gül bahçesinde güllerin açıldığı mevsim olmasa da Yaradan'ın sanatının gücü karşısında, Mani'nin resim atölyesi nedir ki!

Sonuç

Bu çalışmaya konu olan “Hazân Kasidesi”ne Nevâyî; gece ve gündüzün sonbahardaki durumunu tasvir ederek başlamıştır. Güneş, sonbaharda Terâzi burcundadır. Gece ve gündüzün eşit olduğu günlerde, Terâzi'nin iki kefesinden birinde gündüz ile ilişkilendirilen “kâfur”, diğesinde ise gece ile ilişkilendirilen “misk” eşit olarak tartılmıştır. Sonrasında gündüzlerin kısaldığı gecelerin uzamaya başladığı, yani “misk”in arttığı sanatlı bir dille ifade edilmiştir.

Bu mevsimde yapraklarını döken ağaçlar vesilesiyle tabiata sarı renk hâkim olmuştur. Bulanık akarsuların durumu; çınar, servi, akkavak, dut, tuba, nar, sumak, asma, safran ve armut gibi bitkilerin sonbaharın etkisiyle yaşadığı dönüşüm, Nevâyî tarafından oldukça sanatlı bir üslupla ele alınmıştır.

Sonbahar renkleriyle bezenen yapraklar, bahçelere ayrı bir süs ve güzellik vermiş; bunun etkisiyle sakiden de sonbaharla da uyumlu olan sarı şarap sunması istenmiştir. Böylece bu mevsimde tertip edilen meclisin hüviyeti de ortaya konulmuştur. 29 ve 30. beyitlerde dolaylı olarak Sultan Hüseyin-i Baykara övgüsü hissedilmektedir.

Etik Kurul İzni

Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Yaşayan hiçbir canlı (insan ve hayvan) üzerinde araştırma yapılmamıştır. Makale edebiyat sahasına aittir.

Çatışma Beyanı

Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkisi bulunmadığını, dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Destek ve Teşekkür

Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Kaynaklar

- Dehhdâ, A. E. (1373). *Lugat-nâme*. C. 14, Muessese-i İntişârât-i Çâp-i Dânişgâh-i Tehrân.
- Demirhan Erdemir, A. (1989). “Ahlât-ı Erbaa”, TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, 2.cilt.
- Enverî, H. (1382). *Ferheng-i Bozurg-i Sohen*. C. 8. Çâp-i devvom.
- Kartal, A. & Eraslan, S. (2022). Alî Şîr Nevâyî'nin Farsça kasideleri-I, *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, c. 6, sy. 2, s. 415-436.
- Mu'în, Muhammed (1371). *Ferheng-i Fârsî*. Şeş cild. Çâp-i heştum, Çâphâne-i Sipihîr.
- Nevâyî (1395). *Dîvân-i Emîr Nizâmüddîn Alî Şîr Nevâyî «Fânî»*. (be-tashîh-i Seyyid Abbâs Restâhîz-i Sâncârekî), Çâp-i evvel, İntişârât-i Emîrî.
- Rafiddinov, S. & Tacıbayev, H. (2002-2003). *Mükemmel eserler toplamı: Farsça Divan*, 18-20. Ciltler, Özbekistan Fenler Akademisi Neşriyatı.
- Şükûn, Z. (1984). *Farsça-Türkçe lûgat, gencîne-i güftâr ferheng-i Ziyâ*. C. 3. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- <https://ganjoor.net/fani/divan/ghaside/4fasl/sh2>
- Görsel 1: [13 Kasım 2022]
<https://www.istockphoto.com/tr/foto%C4%9Fraflar/%C3%A7%C4%B1nar-a%C4%9Fac%C4%B1>
- Görsel 2: [13 Kasım 2022] <https://www.istockphoto.com/tr/foto%C4%9Fraflar/titre-kavak-a%C4%9Fac%C4%B1>
- Görsel 3: [13 Kasım 2022] <https://www.botanikladin.com.tr/images/icerik/sumak-agaci.jpg>
- Görsel 4: [13 Kasım 2022] <http://garova.blogspot.com/2010/12/sonbaharda-asma-yapraklar.html>
- Görsel 5: [13 Kasım 2022] <https://tr.wikipedia.org/wiki/Safran>